

Bijlage bij brief met uitkomsten strategische BO's MIRT voorjaar 2018

Landsdeel Oost

Procesafspraken Pilot gebiedsagenda Oost

1. Rijk en regio brengen in deze pilot de belangrijkste gezamenlijke integrale (gebieds)opgaven voor Oost-Nederland in beeld. De scope van de Gebiedsagenda is dezelfde als de NOVI: primair de fysieke leefomgeving met verbinding naar opgaven op andere domeinen. De pilot zal zoveel mogelijk samen oplopen met de NOVI.
2. Per integrale (gebieds)opgave binnen de pilot Omgevingsagenda zullen allianties gevormd of versterkt worden met partijen die nauw betrokken zijn/of moeten worden bij de nadere uitwerking van de betreffende opgave. Deze 'allianties' hebben de taak om gezamenlijk een programma voor elke opgave op te stellen.
3. Rijk en regio werken gezamenlijk toe naar een concept-gebiedsagenda, die tevens als inspiratie en voorbeeld kan dienen voor de agenda's in de overige landsdelen. De concept vernieuwde gebiedsagenda Oost dient eind 2018 gereed te zijn.

Procesafspraken Foodvalley

Mede gelet op het Regeerakkoord spreken Rijk en regio af in de komende maanden te bepalen welke inzet nodig is om samen vorm te geven aan de ambities rond Food Valley. Dat gebeurt in het kader van de Pilot Gebiedsagenda Oost.

Procesafspraken Mobiliteitsfonds

Ter voorbereiding op het BO MIRT in het najaar betreft het Rijk de regio bij het ontwikkelen van spelregels en een afweegkader voor het Mobiliteitsfonds.

Procesafspraken Woonopgave:

Richting het najaar van 2018 werken wij toe naar een set integrale afspraken Bouwen en Wonen. Nu maken we daarover de volgende afspraken:

- Het ministerie van BZK zet zich in om het generieke instrumentarium gericht op woningbouw, waaronder de aangepaste Crisis- en Herstelwet, in te zetten t.b.v. de woningbouwopgave in landsdeel Oost en biedt inzet van het expertteam aan. Vanuit BZK wordt landsdeel Oost niet als gebied voor over-programmering gezien. De regio zet zich in door te inventariseren of er locaties zijn die onder de aangepaste Crisis- en Herstelwet versneld kunnen worden.
- Landsdeel Oost definieert de transformatieopgave van de woningmarkt; daar waar sprake is van bevolkingsdaling en of huishoudensdaling, zoals de Achterhoek, gaat het om het uitnemen van leegstaande en overtollige woningen én om verduurzaming en kwalitatieve verbetering van bestaande woningen zodat deze aantrekkelijk blijven voor de volgende generatie. Het ministerie van BZK onderzoekt samen met de regio de mogelijkheden voor integrale ondersteuningsmaatregelen.
- Het ministerie van BZK zet zich samen met de regio in om te onderzoeken welke maatregelen nodig zijn om nieuwe, flexibele en soms tijdelijke woonvormen en -concepten te ondersteunen. Het gaat hier om bijvoorbeeld flexwonen.
- Landsdeel Oost inventariseert eventueel specifieke knelpunten binnen stedelijke locaties m.b.t. transformatie-opgaven voorafgaand aan het BO-MIRT in het najaar. Het ministerie van BZK gaat na hoe hier ondersteuning op kan worden gegeven.

Landsdeel Noordwest

A. Afspraken over het programma U Ned

1. Rijk en Regio stellen het programmaplan in hoofdlijnen "U Ned, Voor bereikbare, gezonde groei in de Metropoolregio Utrecht" vast en besluiten te starten met dit programma.
2. Uitwerkingen van het programmaplan worden geagendeerd voor het BO MIRT van najaar 2018. Indien blijkt dat het tijdens het BO MIRT van december 2017 beschikbaar gesteld werkbudget van € 500.000 ontoereikend wordt, treden partijen met elkaar in overleg.
3. Eén van de onderdelen van het programma is een mogelijke MIRT-verkenning naar de bereikbaarheidsproblemen naar en van Utrecht Sciencepark en op de Multimodale Knoop Utrecht CS. Rijk en regio spreken af als eerste stap te starten met een pre-verkenning, waarin onder meer scope, fasering en kostenschattting nader worden uitgewerkt. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van de al beschikbare informatie. De opbrengst van deze fase kan worden benut voor een te nemen Startbeslissing voor de MIRT-verkenning. De voortgang van de pre-verkenning wordt besproken in het BO MIRT najaar 2018.
4. Rijk en regio spreken af om in het BO MIRT najaar 2018 een plan van aanpak voor een MIRT Onderzoek "Wonen, Werken, Bereikbaarheid en Leefbaarheid in de MRU" te bespreken. Dit plan van aanpak is gebaseerd op twee of meer integrale, gezamenlijke, lange termijn toekomstperspectieven, in relatie tot het OV Toekomstbeeld.
5. Rijk en regio starten binnen het programma een Korte Termijn Aanpak (KTA), die bijdraagt aan de brede doelstellingen van het programma. Rijk en regio doen dit gefaseerd, waarbij de maatregelen periodiek op basis van gezamenlijk vast te stellen criteria worden geselecteerd en geprioriteerd en afspraken worden gemaakt over de financiering. Vooruitlopend hierop stellen Rijk en regio op basis van een 50-50 verdeling samen € 15 miljoen inclusief BTW beschikbaar voor de financiering van de eerste tranche 2018-2019 om de overgang van het Actieprogramma Slim en Duurzaam naar de KTA te garanderen.
6. Rijk en regio spreken af om één ervaren en onafhankelijke programmamanager aan te stellen met een mandaat namens rijk en regio. Deze programmamanager krijgt de opdracht de programmaorganisatie te formeren, waarbij de inbreng van de verenigde werkgeversorganisaties in Midden-Nederland (de U15) geborgd is, en te starten met de uit te werken punten hetgeen in een Werkplan 2018-2019 wordt vastgelegd.

B. Afspraken over vergroten en versnellen van de woningbouw MRU

Rijk en regio onderschrijven de urgentie van de opgaven en spreken af een extra Bestuurlijk Overleg in september te organiseren om in november met voorstellen te komen om concrete afspraken te maken over functioneren van de woningmarkt en versnelling van de woningbouw. Rijk en regio spreken af zich gezamenlijk in te zetten om in het najaar van 2018 tot regionale afspraken te komen in de regio Utrecht over:

1. Samen Bouwen aan regio Utrecht:
Het versnellen van de bouwproductie. Onderdelen hiervan zijn:
  - Een gezamenlijk beeld van de kwantitatieve en kwalitatieve woningbehoefte. De bandbreedte van de kwantitatieve woningbehoefte is in het programmaplan U Ned opgenomen.
  - Een gezamenlijk beeld van de beschikbare en (extra) benodigde plancapaciteit;
  - Kansen, risico's, knelpunten en voorwaarden bij grote projecten (met een indicatieve grens van 500 woningen) benoemen en vaststellen wie welke acties onderneemt om kansen aan te pakken, risico's te mitigeren, knelpunten op te lossen en plancapaciteit harder te maken.

- Een gezamenlijk beeld van de regionale integrale woningbouwstrategie op basis van principes voor toekomstige verstedelijking¹. Dit wordt onder andere in samenhang met de bereikbaarheidsopgaven gezien.

2. Afspraken over het functioneren van de woningmarkt:

Rijk en regio werken richting najaar 2018 toe naar een set van integrale Regionale afspraken Bouwen en Wonen. In ieder geval maken en Rijk en regio Utrecht, vertegenwoordigd in de U10, de volgende afspraken:

- Rijk en regio² verkennen de beschikbare investeringscapaciteit van corporaties in relatie tot de grote opgaven in de regio op het gebied van energietransitie, duurzaamheid, betaalbaarheid en woningbouwproductie.
- Rijk en regio verkennen gezamenlijk wat de mogelijkheden zijn om lokaal, regionaal en nationaal de betaalbaarheid in het middensegment (huur en koop) beter te borgen. Onderdeel daarvan is of bestaande regelgeving/wetgeving voldoende mogelijkheden biedt om de bestaande woningvoorraad betaalbaar te houden, en welke instrumenten mogelijk en wenselijk zijn voor lokaal of regionaal maatwerk en experimenten.
- Rijk en regio verkennen of bestaande regelgeving/wetgeving voldoende ruimte biedt om de bestaande betaalbare woningvoorraad effectiever te benutten en doorstroming te bevorderen. Ook hierbij wordt in beeld gebracht welke ruimte er is voor lokaal/regionaal maatwerk en experimenten.
- Rijk en regio brengen in beeld wat de investeringen verduurzaming/energietransitie zijn die op particuliere huiseigenaren afkomen mede i.r.t. andere benodigde woningaanpassingen en bespreken hoe dit financieel haalbaar te maken is.

C. Afspraken over woningbouw MRA

Rijk en regio onderschrijven de urgentie van de opgaven en spreken af een extra Bestuurlijk Overleg in september te organiseren om in november met voorstellen te komen om concrete afspraken te maken over functioneren van de woningmarkt en versnelling van de woningbouw. Rijk en regio werken richting najaar 2018 toe naar een set van Regionale afspraken Bouwen en Wonen, voortbouwend op de eerder gevoerde regiogesprekken en het gesprek over de Nationale Woonagenda. In ieder geval maken het Rijk en de MRA de volgende afspraken:

1. Afspraken over het functioneren van de woningmarkt:

- Rijk en regio³ verkennen de beschikbare investeringscapaciteit van corporaties in relatie tot de grote opgaven in de MRA op 't gebied van energietransitie, duurzaamheid, betaalbaarheid en woningbouwproductie.
- Rijk en regio verkennen gezamenlijk wat de mogelijkheden zijn om lokaal, regionaal en nationaal de betaalbaarheid in het middensegment (huur en koop) beter te borgen. Onderdeel daarvan is of bestaande regelgeving/wetgeving voldoende mogelijkheden biedt om de bestaande woningvoorraad betaalbaar te houden, en welke instrumenten mogelijk en wenselijk zijn voor lokaal of regionaal maatwerk en experimenten.
- Rijk en regio verkennen of bestaande regelgeving/wetgeving voldoende ruimte biedt om de bestaande betaalbare woningvoorraad effectiever te benutten en doorstroming te bevorderen. Ook hierbij wordt in beeld gebracht welke ruimte er is voor lokaal/regionaal maatwerk en experimenten.
- Rijk en regio brengen in beeld wat de investeringen in verduurzaming/energietransitie zijn die op particuliere huiseigenaren afkomen mede in relatie tot andere benodigde woningaanpassingen en bespreken hoe dit financieel haalbaar te maken is.

Komende periode werken het Rijk en de MRA uit hoe bovenstaande afspraken en andere onderwerpen kunnen worden verankerd in de regionale afspraken in het najaar, mede in het kader van de uitwerking van de nationale woonagenda.

2. Afspraken over versnellen woningbouw in de MRA:

¹ Afwegingen en keuzes hierover lopen voor de regio Utrecht ook via de regionale ruimtelijk- economische programmering, U Ned en de nationale, provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies

² Voor dit punt betreft het de Woningwetregio, in de regio Utrecht is dat de U16.

³ Voor dit punt betreft het de Woningwetregio, in de regio Amsterdam is dat de MRA.

De woningbouwopgave in de MRA is een gezamenlijk belang van gemeenten, provincies en rijk. Regio, provincie en Rijk maken daarom afspraken over de gezamenlijke aanpak van en inzet op de woningbouwproductie, op de korte, middellange en lange termijn, met als uiteindelijk doel de realisatie van 230.000 woningen tot 2040. Provincies en gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor respectievelijk de regie op de plancapaciteit en de realisatie van de woningbouw. Het rijk draagt gericht bij aan het oplossen van knelpunten om de opgave te helpen realiseren. Waar nodig en wenselijk worden andere partijen, zoals woningbouwcorporaties en marktpartijen, betrokken bij deze afspraken.

Rijk en MRA spreken af gezamenlijk te werken aan het wegnemen van (de combinatie van) knelpunten bij de woningproductie, met het doel deze op de kortere en middellange termijn (verder) te versnellen.

Rijk en MRA spreken af zich hierbij, gezien de dynamiek rond locaties, in eerste instantie te richten op 24 versnellingslocaties (van de bijna 2000 woningbouwlocaties in de MRA) die de MRA ten behoeve hiervan heeft geïnventariseerd. Deze 24 versnellingslocaties vergen vanwege de optelsom van knelpunten, en de omvang en complexiteit van de locaties, een gezamenlijke inzet. Wanneer de knelpunten bij deze locaties worden opgelost, kunnen bijna 70.000 woningen versneld gerealiseerd worden.

De focus bij het wegnemen van knelpunten voor deze locaties ligt op: het tekort aan personele capaciteit bij zowel overheid als markt, de stapeling en toepassing van beleid, de bereikbaarheid/ontsluiting van locaties en financiering van complexe binnenstedelijke (transformatie)opgaven. De knelpunten kunnen zowel (en/of) themagewijs als gebiedsspecifiek opgepakt worden.

Partijen hebben de intentie in gezamenlijkheid versneld oplossingen te zoeken voor genoemde knelpunten en hier in het najaars BO MIRT concrete afspraken over te maken. Voor de genoemde knelpunten spreken partijen specifiek af:

1. Personele Capaciteit. Rijk en MRA onderzoeken hoe het Rijk een bijdrage kan leveren aan de aanpak van het tekort aan personele capaciteit bij zowel overheid (flexibele schil MRA) als markt. Dit knelpunt speelt bij meerdere locaties.
  2. Beleid/regelgeving. Rijk en MRA brengen nader in beeld waar stapeling van beleid en toepassing van regelgeving de productie belemmeren en hoe dit valt op te lossen. Bijvoorbeeld door het benutten van mogelijkheden binnen de (herziene) crisis- en herstelwet. Dit knelpunt speelt bij meerdere locaties.
  3. Financiering van complexe binnenstedelijke (transformatie)opgaven. Rijk en MRA verkennen welke mogelijkheden er zijn om de (financiële) knelpunten bij de binnenstedelijke woningbouwopgave op te lossen. Dit knelpunt speelt bij meerdere locaties.
  4. Bereikbaarheid. Rijk en MRA onderzoeken hoe de bereikbaarheid/ontsluiting, in combinatie met het oplossen van de andere knelpunten, tijdig geborgd kunnen worden en doen dat met voorrang voor de volgende locaties:
    - verdichting station Purmerend, verdichting station Zaandam Kogerveld, herontwikkeling Achtersluispolder;
    - verdichting in het stadscentrum van Almere;
    - ontwikkeling Oostkant Amsterdam (IJburg en Zeeburgereiland);
    - ontwikkeling Westflank Haarlemmermeer.
3. Aanpak:
- Partijen spreken af voor de aanpak van bovengenoemde (knel)punten zoveel mogelijk aan te sluiten bij lopende onderzoeken/programma's, mede met het oog op voorkomen van dubbelingen en beschikbare capaciteit bij partijen. Wanneer dit onvoldoende blijkt te zijn, of onvoldoende snel gaat, wordt in gezamenlijkheid besloten welke extra inzet nodig is.

Specifiek voor de bereikbaarheidsknelpunten spreken partijen af de samenhangende afwegingen tussen het versnellen van de woningbouw en het zorgen voor een tijdige en passende bereikbaarheid zoveel mogelijk plaats te laten vinden binnen het Gebiedsgerichte Programma Bereikbaarheid van, naar en in de MRA, en de daarbij horende programmalijnen, waarin het rijk en

de MRA samenwerken aan duurzame bereikbaarheidsoplossingen voor de korte en lange termijn in relatie tot de economische concurrentiepositie en in samenhang met de grote verstedelijkingsopgave.

Partijen spreken af voor de woningproductie op lange termijn te komen tot een door rijk en regio gedeelde verstedelijkingsstrategie, rekening houdend met verschillende scenario's. De opbrengst van onder andere Actie 1.1. uit de MRA actieagenda biedt hiervoor belangrijk materiaal.

Partijen rapporteren jaarlijks aan het BO MIRT over de voortgang, of eerder wanneer daar aanleiding toe is. Indien nodig en wenselijk vindt extra bestuurlijk overleg plaats.

Landsdeel Zuidwest

Voor landsdeel Zuidwest delen Rijk en regio het uitgangspunt dat uitbreiding van het woningaanbod bij voorrang plaatsvindt in bestaand stedelijk gebied op en nabij OV-knooppunten of op locaties waarvan de ontsluiting per OV goed inpasbaar is in het totale OV-systeem. De regio kiest voor een samenhangende ontwikkeling van woningbouw, economische toplocaties en gefaseerde opwaardering van de Oude Lijn (Leiden-Dordrecht) met aftakkingen naar Zoetermeer en in de steden Rotterdam en Den Haag. Afgesproken is dat de definitieve keuze over waar (gekoppeld aan 'Oude lijn' en/of E lijn) en wanneer de OV-aanpassingen gaan plaatsvinden nader zal worden bestudeerd in de werkplaats 'Metropolaan OV, Ruimte en Duurzaamheid' in het kader van Gebiedsprogramma Duurzame Bereikbaarheid Rotterdam-Den Haag. In de afweging zal naast bereikbaarheid het perspectief vanuit de verstedelijkingsopgave uitdrukkelijk worden meegenomen (wederkerigheid).

Om te zorgen dat de condities op orde zijn zodat de complexe opgaven tijdig en in de gewenste dichtheid en kwaliteit kunnen worden ontwikkeld hebben Rijk en regio het volgende met elkaar afgesproken:

- Rijk en regio onderschrijven de strategie om de grote woningbehoefte tot 2040 vooral in bestaand stedelijk gebied te accommoderen.
- Rijk en regio geven samen uitwerking aan versnelling van de verstedelijkingsopgave in de Zuidelijke Randstad via het oprichten van werkgroepen en overlegstructuren rondom verschillende onderwerpen gericht op het wegnemen van ruimtelijke en financiële knelpunten. De Verstedelijkingsalliantie werkt de 13 transformatiegebieden in dit kader nader uit.
- Om de gewenste integraliteit tussen verstedelijking en bereikbaarheid te borgen en tot een integrale adaptieve ontwikkelingsstrategie te komen, wordt in lijn met de afspraken in het BO MIRT maart 2018 verstedelijking als thema toegevoegd aan de Werkplaats. De eerste resultaten van een gezamenlijke uitwerking met het Toekomstbeeld OV als bouwsteen worden dit najaar verwacht.

Daarnaast gaan Rijk en regio samen verkennen welke alternatieve bekostigingsmogelijkheden er mogelijk zijn in het kader van het Gebiedsprogramma Duurzame Bereikbaarheid Rotterdam-Den Haag.

Zeeland heeft aandacht gevraagd voor de onderdruk op de Zeeuwse woningmarkt en de bereikbaarheid van voorzieningen. Deze opgaven betekenen dat Rijk en regio samen moeten werken aan innovatieve oplossingen en ervan leren. Voorbeeld hiervan is een pilot Smart Mobility die Rijk en regio in Zeeland gaan uitvoeren. Tijdens het BO MIRT in het najaar zal Zeeland een strategisch document presenteren waarbij het onderwerp Smart Mobility in dunbevolkte gebieden geadresseerd wordt.

Landsdeel Zuid

- In landsdeel Zuid is in het bestuurlijk overleg is afgesproken dat het voor de verdere ontwikkeling van Eindhoven als internationaal knooppunt (EIK-XL) van belang is om tempo in de uitwerking van het plan van aanpak te maken. Ook is geconcludeerd dat duidelijkheid m.b.t. de inzet van overheden gezamenlijk belangrijk is voor het binden van private investeerders. Concreet betekent dit dat, in aanvulling op de lopende afspraken, in het integraal Plan van Aanpak EIK-XL ook een aanpak voor het langjarig binden van private investeerders wordt uitgewerkt, naast de formulering van ambitie, doel, fasering (korte, middellange en lange termijn), betrokkenheid van regio en het rijk waaronder de ministeries van BZK en IenW en de governance/processen. Partijen streven ernaar dit plan gereed te hebben t.b.v. het BO MIRT Zuid in het komende najaar en op basis hiervan een samenwerkingsovereenkomst aan te gaan.
- De regio-enveloppe voor Brainport Eindhoven (waaronder de onderdelen vestigingsklimaat en voorzieningen) wordt uitgewerkt door betrokken regionale partijen en LNV, in samenwerking met EZK en BZK. Dit als onderdeel van de bredere Brainport actie agenda.
- Partijen erkennen dat Parkstad Limburg een meervoudige, kwalitatieve opgave kent: leegstand en een veranderende vraag op de woningmarkt, een relatief zwakke economische structuur, een hoge mate van afhankelijkheid van sociale voorzieningen en leefbaarheid in wijken die onder druk staat. De regio werkt met het ministerie van BZK een voorstel uit voor een regiodeal voor Parkstad Limburg.
- M.b.t. de woningbouwopgave zet het ministerie van BZK zich in om het generieke instrumentarium gericht op woningbouw, waaronder de aangepaste Crisis- en Herstelwet, in te zetten t.b.v. de woningbouwopgave in landsdeel Zuid en biedt het de inzet van het expertteam aan. De regio zet zich in door te inventariseren of er locaties zijn die onder de aangepaste Crisis- en Herstelwet versneld kunnen worden. Landsdeel Zuid inventariseert eventueel specifieke knelpunten binnenstedelijke locaties m.b.t. transformatie-opgaven voorafgaand aan het BO-MIRT in het najaar. Het ministerie van BZK gaat na hoe hier ondersteuning op kan worden gegeven.

Landsdeel Noord

- In landsdeel Noord zijn afspraken gemaakt met betrekking de woningbouwopgave in de stad Groningen. Rijk en gemeente hebben afgesproken om in het najaar tot regionale afspraken te komen over het functioneren van de woningmarkt en het versnellen van woningbouw. De afspraken over het functioneren van de woningmarkt zijn gericht op de investeringscapaciteit van corporaties, op de borging van het aanbod in het middensegment, betere benutting van de voorraad en het bevorderen van doorstroming.
- Daarnaast hebben Rijk en gemeente afgesproken om in het najaar tot een gezamenlijk beeld te komen van de beschikbare en benodigde plancapaciteit. Ook worden gezamenlijk knelpunten uitgediept die spelen op grote transformatielocaties als het voormalige Suikerfabriekterrein en de Eemskanaalzone.
- De gemeente zal ook inventariseren of locaties versneld kunnen worden met aangepaste crisis- en herstelwet, vanuit het Rijk is actieve inzet van het expertteam woningbouw aangeboden.
- Over het MIRT-onderzoek concurrentiekracht Noord-Nederland is afgesproken dat het onderzoek na fase 2 niet wordt vervolgd in een fase 3. Met de oplevering van het rapport 'Sterk Noord-Nederland' is fase 2 van het MIRT-onderzoek Concurrentiekracht afgerond. De regio constateert dat de vervolgstap in fase 3, de vertaling van de opgestelde perspectieven tot een gedragen handelingsstrategie, via de bestaande agenda's en overlegvormen al ter tafel worden gelegd. De conclusies van de regio ten aanzien van de concurrentiekracht van Noord-Nederland vormen input voor de nationale omgevingsvisie en de gebiedsgerichte uitwerking daarvan en de provinciale – en gemeentelijke omgevingsvisies.
- In het BO MIRT van december 2017 is op initiatief van Noord-Nederland besloten om te komen tot afspraken over Duurzame mobiliteit. Hoewel aanvankelijk werd toegewerkt naar ondertekening van de afspraken deze zomer is overeengekomen om meer tijd te nemen voor de uitwerking. Besloten is om in het BO MIRT van dit najaar afspraken te maken over de gezamenlijke ambitie met de focus en richting op thema's waar Rijk, regio en stakeholders elkaar vinden, concrete maatregelen en stappen in het proces om de ambities op het gebied van Slimme en Duurzame mobiliteit te realiseren.